

İNSAN HAKLARI HUKUKU'NDA "KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ HAKKI" NIN GELİŞİMİ

Mustafa Tarık ŞENTUNA (*)

I. GENEL OLARAK

Çağımızda Ceza Yargılaması Hukuku 'nda geline aşama, insan haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğin araştırılmasıdır. Bir yandan işlenen suç ile bozulan toplum düzeni tekrar tesis edilmeye çalışılırken, bir yandan da bunun doğal sonucu olarak kişi hak ve özgürlüklerine bir takım sınırlamalar getirilecektir. Bu yapılırken, toplum ve birey hakları arasındaki dengenin azami bir dikkatle göz önünde tutulması gerekir. Ceza Yargılaması 'nın koruma tedbirlerinden olan gözaltına alma, tutuklama gibi önlemler, birey özgürlüğünü sınırlandırmakta ve bu anlamda insan haklarına ilişkin olarak yapılandırılan Uluslararası Sözleşmeler ve Anayasalar 'da ifadesini bulan "Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı" ile yakından ilgili bulunmaktadır. Bu makalede, bugünkü mevzuatımızda yer alan hükümleri anlamak, gelişmiş ülkelerde varılan aşamayı kavramak açısından "Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı"nın gelişimi inceleme konusu yapılmıştır.

Çağımızda uygar ülkeler tarafından benimsenen **Demokrasi**, diğer rejimlerden farklı olarak, hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez olduğu bir sistemdir; Demokrasinin özü de, Hukukun Üstünlüğü 'dür (1). Literatürde insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kamu

(*) Hakim

(1) 1 DAHL, Robert (Çev. Levent KÖKER) :Demokrasi ve Eleştirileri, Yetkin Yay., Ankara-1996, s.110, SELÇUK, Sami: Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2.b.,1999, s.542.

özgürlükleri gibi değişik şekillerde adlandırılan insan hakları, demokratik sistemlerde belirleyici temel öge niteliğine sahiptir. İnsanın yalnızca insan olması nedeniyle sahip olduğu haklarının bir bölümü, doğal haklar kategorisi olarak sınıflandırılmaktadır. Bu haklar, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez nitelikteki haklardır (2). İnceleme konumuzu oluşturan, olumsuz statü hakları da denen, müdahale edilemeyen alanda yer alan, kişilerin dokunulmaz haklarından olan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, kişinin fizik varlığı ile ilgili olarak, insanın doğrudan somut varlığını, kişiliğinin bütünlüğünü teminat altına alan, hayatını dilediği gibi, korku ve tehditten uzak olarak yaşamasını sağlayan temel haklardan biridir (3). Özgürlük, bütün hakların ortak kökenidir, haklar ise özgürlükleri sağlamak için hukuk tarafından kişiye tanınmış meşru yetkililerdir (4). Güvenlik ise, bireye hem bedeni, hem manevi açıdan iktidarın ve diğer bireylerin himmetinde olmama sürekli duygusunu veren, fiili ve olgusal durumdur (5).

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na göre, özgürlük ve güvenlik kelimeleri (**Right to Liberty and Security**) bir bütün oluşturur; bu kavramlar, kişinin yalnızca beden özgürlüğü ve güvenliğine dönüktür (6). Kişi özgürlüğünün içeriği, bireyin fizik yahut beden özgürlüğü, yani bir yere kapatılmaması, tutuklu bulunmaması hakkıdır (7).

-
- (2) TANILLI, Server : Devlet ve Demokrasi, 3.B., Çağdaş Yay., İstanbul-1996, s.164.
 - (3) KUBALI, Hüseyin Nail : Anayasa Hukuku – Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İÜHF Yay., No:312, s.145.
 - (4) MUMCU, Ahmet : İnsan Hakları-Kamu Özgürlükleri, Savaş Yay., Ankara-1992, s.13-15.
 - (5) KABOĞLU, İbrahim Ö.: Özgürlükler Hukuku, 3.B., Afa Yay., İstanbul-1996, s.159.
 - (6) GÖLCÜKLÜ, Feyyaz : "Kişi Özgürlüğü ve Kişi Güvenliği"; İnsan Hakları Kurallarının İç Hukukta Uygulanması, AÜSBF İHM Yay., Ankara-1992, s.41.
 - (7) GÖLCÜKLÜ, Feyyaz ve Ş.GÖZÜBÜYÜK : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması, 2.B., Turhan Kitabevi, Ankara-1996, s.206.

Güvenlik ise, bütün özgürlüklerin temeli olarak, kişiyi keyfe göre cezalandırma ve tutuklamadan korumayı ifade eder. Diğer bir deyişle güvenlik, bir kimsenin suç işlemedikçe tutuklanmayacağını, herhangi bir yöneticinin elinde oyuncak olmayacağını bilmesine, özgürlüğüne gereksiz yere el konmayacağına gönülden inanasına denir. Güvenlik hakkı, tutuklama konusunda keyfiliğe karşı güvencedir (8).

II. KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ GELİŞİMİ

A. BAZI BATI ÜLKELERİNDE ULUSAL BELGELERDE KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ

1. İngiltere'de Gelişimi

a. *Magna Carta Libertatum*

İngiltere'nin ilk Anayasa Hukuku belgesini, 1215'te Kral John ile Baronlar arasında imzalanan **Magna Carta** oluşturur (9). Magna Carta, Dünya tarihinde ilk kez yönetenleri hukuk kuralları ile bağlayan belgedir. Hükümlerinden bazıları bugün bile hukuk devleti düşüncesine ve kişi dokunulmazlığına ilişkin temel ilkeleri kapsamaktadır. Yargılamaların kanuna göre ve eşitlerin önünde yapılması, cezaların kanuniliği prensibinin ilk uygulama örneklerini vermektedir (10). Magna Carta, kişi güvenliğinin doğuşunu sağlayan bir metindir (11). Bu fermanın 39.m. gereğince Kral, özgür kişileri bağlı bulundukları mahkemelerin, ülke yasalarına uygun olarak verilen bir hükmü olmaksızın tutuklayamayacak, hap-

(8) DEMİRBAŞ, Timur : "Kişi Güvenliği", İÜHFİM, C.XLIII, Sayı:1-4, 1977,s.150.

(9) Magna Carta'nın metni için Bkz. İLAL, Ersan : "Magna Carta", İÜHFİM, C.XXXIV, Sayı 1-4, 1969, s.210-242.

(10) AKIN, İlhan : Kamu Hukuku, 6.B., Beta Yay., İstanbul-1993, s.281.

(11) OKANDAN, Recai Galip : "1215 Büyük Hürriyet Fermanı", İÜHFİM, C.XXXI, Sayı 1-4, 1965.

sedemeyecektir (12). Ferman, kişi özgürlüğünü korumak amacıyla yargıç güvencesi getirmiş, yargı kararı olmadıkça kişilerin tutuklanamayacakları ve yakalanamayacaklarını belirtmiştir. Ancak ifade etmek gerekir ki, Magna Carta İngiliz yurttaşının özgürlüklerini belirlemekten ziyade soylular, din adamları ve halk arasında, Kral iktidarına karşı bir denge kurmuştur (13). Magna Carta'nın asıl önemi, zamanından sonrasına da ışık tutucu ilkeler getirmesinden kaynaklanmaktadır (14).

b. Star Chamber Abolition Act

1627 tarihli **Star Chamber Abolition Act** uyarınca, kimse gereksiz yere tutuklanamaz ve özgürlüğünden yoksun kılınmaz (15).

c. Petition Of Rights

1628 tarihli **Petition Of Rights** (Haklar Dilekçesi)'da, Magna Carta'da kabul edilen haklar tekrarlanmış, İngiliz Yurttaşı özgür kişilerin can ve mal güvenliklerinin, kralların keyfi işlemlerine karşı korunması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, özgür kişi, doğal yargıcı tarafından, ülke yasalarına uygun olarak verilmiş bir hüküm olmadan tutuklanamayacak, hapsedilmeyecek ve benzeri kötü muamelelere maruz bırakılmayacaktır (16). Yine bu belgede, kimsenin savunması alınmadan tutuklanamayacağına ilişkin normlar bulunmaktadır (17).

(12) GÖZE, Ayferi : Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, 7.B., Beta Yay., İstanbul-1995, s 419.

(13) GEMALMAZ, Mehmet Semih : Ulusaltüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Beta Yay., İstanbul-1997, s.12.

(14) WISEMAN, H.V. (Çev. Münci Kapanı) : Magna Carta Efsanesi, AÜHF 40.yıl Armağanı, s.463-471.

(15) ÜNAL, Şeref : Temel Hak ve Özgürlükler ve İnsan Hakları Hukuku, Yetkin Yay., Ankara-1997, s.27.

(16) OKANDAN, Recai Galip : Umumi Amme Hukuku, 8.B., İstanbul-1976, s.153.

(17) DEMİRBAŞ, Timur : a.g.m., s.150.

d. Habeas Corpus Act

1679 tarihli bu belge, kişi güvenliği açısından çok önemli nitelik taşımaktadır. Şöyle ki, bu belge ile kişilerin keyfi olarak, hakim kararı olmaksızın tutuklanmaları, hapsedilmeleri, öldürülmeleri, yargıç önüne çıkarılmadan uzun süre tutuklu kalmaları yasaklanmış, tutukluların bazı ağır suçlar dışında güvence ile salıverilmeleri ve yargılamanın tutuksuz sürdürülmesi, tutuklu durumlarda da davanın kısa sürede bitirilmesi ilkeleri getirilmiştir. Kişi güvenliğinin, kralların keyfi işlemlerine karşı korunması görevi yargıçlara bırakılmıştır (18). **Habeas Corpus Act** hükümleri gereği, vatana ihanet ve cinayet dışında bir suç isnadı ile alıkonan bir kimsenin tutuklanması halinde, mahkemece resmi celp emri gönderilmesi sağlanmalı ve görev başında ya da izinli olsun, kendisine başvuru yargıcın bu konuda bir emir vermesi durumunda bu işlem yerine getirilmelidir (19).

e. Bill Of Rights

1688 tarihli **Bill Of Rights**'a göre ceza, suçun ağırlığı ile orantılı olmalıdır. Kişilerin Krala dilekçe verme hakları tanınmış ve bu hakkın kullanılması nedeniyle kimsenin kovuşturmayaya uğramayacağı, özgürlüğünün kısıtlanamayacağı hüküm altına alınmıştır (20). Yine bu belgede, tutuklunun salıverilmesi için aşırı kefalet istenemeyeceği belirtilmiştir (21).

f. Act Of Settlement

1701 tarihli **Act Of Settlement** ile özgürlüklerin sınırları genişletilmiş, hükümdarın iktidarı bir yasal çerçeve içine alınarak, kişi hak ve özgürlüklerine saygı göstermesi sağlanmıştır (22).

(18) GÖZE, Ayferi : a.g.e., s.428.

(19) AKIN, İlhan : Kamu Hukuku, s.284-285.

(20) GÖZE, Ayferi : a.g.e. s.429. AKIN, İlhan : Kamu Hukuku , s.285.

(21) GEMALMAZ, M.Semih : a.g.e., s.41.

(22) TANILLI, Server : Devlet ve Demokrasi , s.162.

İfade etmek gerekir ki, İngiliz belgeleri yavaş ve genelde sürekli olan bir tarihsel gelişimin sonucudur ve aslında İngiliz'in doğuştan sahip olduğu hakları geri vermek için yapılmıştır (23). İngiliz özgürlük anlayışının doğup gelişmesinde, İngiliz yargıcının rolü büyüktür (24). İngiltere'deki gelişimi böylece açıkladıktan sonra diğer bir Anglo-Sakson geleneğine sahip ülke olan Amerika'daki gelişmeyi inceleyebiliriz.

2. Amerika'da Gelişimi

a. Virginia Haklar Bildirisi

12 Haziran 1776'da hazırlanan **Virginia Anayasası'**nın başına konan haklar bildirisi, bu belgede yer alan hak ve özgürlükler ile bunların nasıl korunacaklarını düzenlemiştir. Bildirinin 1.m.'de bütün insanların eşit, özgür ve bağımsız oldukları, doğuştan bir takım haklara sahip oldukları belirtilmiş, 8.m. ile de kişi güvenliği ile ilgili olarak, ceza davalarında, kişinin isnad edilen suçlamanın sebebini öğrenmek, lehine delil göstermek ve jüri önünde duruşmasının süratle yapılmasını istemek hakkı olduğu belirtilmiştir (25).

b. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi

4 Temmuz 1776'da yayımlanan **Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'**nde, bütün insanların eşit yaratıldıkları, Tanrı tarafından insanlara, devredilmeyen haklar verildiği ve bunlar arasında yaşam, özgürlük ve mutluluk haklarının yer aldığı ifade edilmiştir (26).

Yukarıda, spontane olarak ülkenin kültürel, sosyal, coğrafi, ekonomik koşulları sonucu kendiliğinden ortaya çıkan Anglo-Sakson ülkelerinde kişi özgürlüğü ve güvenliğinin gelişimini inceledik. Şimdi de Kara Avrupa'sında bu gelişimin nasıl gerçekleştiğine bakalım.

(23) KAPANI, Münci : Kamu Hürriyetleri, 7.B., Yetkin Yay., Ankara-1993, s.41.

(24) AKIN, İlhan : Temel Hak ve Özgürlükler, İstanbul, 1971, s.29.

(25) AKIN, İlhan : Temel Hak ve Özgürlükler , s.33.

(26) TANILLI, Server : Anayasalar ve Siyasal Belgeler, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul-1976, s.425-426.

3. Fransa'da Gelişimi

a. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi

Liberal Devlet, hak ve özgürlük düşüncesinin en açık görünümünü, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde bulmuştur. Bildiride, insanların kutsal, zamanaşımı ile yitirilmeyen, başkasına devir ve terk edilmeyen doğal haklarının açık ve kesin olarak bilinmesi ile baskıcı ve keyfi yönetimlere engel olunabileceği ifade edilmiştir (27). Bu beyannamenin 7.m.'ne göre, hiç kimse yasaların belirlediği durumlar ve biçimler dışında suçlanamaz, tutulamaz; 8.m. bir kimsenin, ancak suçun işlenmesinden önce onaylanmış, yayımlanmış, açıklanmış ve usulüne göre uygulanan bir yasa gereği cezalandırılabilceğini belirtmiş; 9.m. ise, bir kimsenin suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayıldığını, tutulması gereken bir kimsenin kaçmasını önlemek için o kimseye karşı gereksiz zor kullanmanın suç sayılacağını hüküm altına almıştır (28).

İnsan Haklarının korunmasının yalnızca devletlerin iç meselesi olarak görülmesinin yeterli güvenceyi sağlayamadığı pek çok örnekte görülmüştür. Bu nedenle birtakım uluslar arası (internati-onal) denetim mekanizmaları oluşturulmuştur. Şimdi bu belgeler de yer alan düzenlemeleri görelim.

B. ULUSALÜSTÜ BELGELERDE KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ

1. Birleşmiş Milletler Tarafından Yapılandırılan Belgeler

a. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (Universal Declaration of Human Rights) 'nin 3.m.ile, yaşama, kişi özgürlüğü ve gü-

(27) GÖZE, Ayferi : Liberal, Marxiste, Faşist ve Sosyal Devlet, 3. B., Beta Yay., İstanbul-1995, s.7.

(28) AKIN, İlhan : Kamu Hukuku, s.325.

venliği hakkı tanınmakta, 9.m.,’de hiç kimsenin keyfi olarak tutuklanamayacağı, alıkonulamayacağı ve sürülemeyeceği ifade edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, Bildiri, hukuki bağlayıcılıktan yoksun olmakla birlikte, tarihi ve manevi açıdan büyük değere sahiptir. Bildiri’de tanınan hak ve özgürlükler bir çok ülkenin iç hukukuna yansıtılmıştır. Bildiri’de yer alan yaşama hakkı, kişi güvenliği hakkı vb. haklar derhal gerçekleştirilmesi gerekli ve mümkün temel hak ve özgürlükler olarak sıralanmıştır (29).

b. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

23 Mart 1976’da yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Civil and Political Rights) ’nin 9.m., kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını düzenlemiştir. Buna göre, bir suç işlediği savı ile tutuklanan kimse, hemen bir yargıç ya da yargı gücünü kullanmaya yetkili, resmi görevli önüne çıkarılmak, makul süre içinde yargılanmak ya da salıverilmeyi istemek hakkına sahiptir (30).

2. Avrupa Konseyince Oluşturulan Belgeler

a. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Konseyi’ne üye Devletlerin Dış İşleri Bakanları’nca imzalanıp, 03. 09. 1953’te yürürlüğe giren İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi (European Convention for the Protection of Human Rights And Fundamental Freedoms-AİHS), 5.m., herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı olduğunu, suç işlediği yolunda haklı kuşklar üzerine, yetkili yasal makam önüne getirilmesi, suç işlemesini ya da işlendikten sonra kaçmasını önlemek üzere haklı nedenlerle zorunlu sayıldığında, bir kimsenin yasal olarak tutuklanabileceği, tutuklanan herkese anladığı bir dil ile tutuklama nedeni ve aley-

(29) Metin için Bkz. GÜNDÜZ, Aslan : Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar ile İlgili Temel Metinler, Beta Yay., İstanbul-1987, s.203.

(30) PAZARCI, Hüseyin : Uluslararası Hukuk Dersleri-II., 4.B., Turhan Kitabevi, Ankara-1996, s.202.

hindeki suçlamaların hemen bildirileceği, tutuklunun hemen bir yargıç ya da yargı gücünü kullanmaya yasa ile yetkili kılınmış görevliler önüne çıkarılmaya ve tutuklama kararına karşı itiraz etmeye hakkı bulunduğu, makul bir süre içinde yargılanma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılma, kanun dışı tutuklama halinde tazminat hakkı olduğu ifade edilmiştir (31).

AIHS, bireyi uluslararası hukukta hak sahibi yapmış, bireysel başvuru hakkı tanımış, yargısal güvence sağlamış ve ulusal hukukları da etkilemiştir (32). AIHS'ni onaylayan devlet, ülkesinde yaşayan bireylere, sözleşme hükümlerinin ihlali halinde hükümet aleyhine başvuru hakkını tanımıştır. Sözleşme, Anayasa'nın 90.m. gereğince Türk iç hukukunun bir parçasıdır. Bireylere tanınan temel hak ve özgürlükler, Türk Mahkemelerince doğrudan uygulanabilir, üstün nitelikte hukuk kurallarıdır (33). Sözleşme'ye taraf devletler, sözleşme ile uyum sağlayacak biçimde iç hukuklarını düzenleme yükümlülüğü altına girmişlerdir (34).

b. Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 09.05.1985 tarihli Tavsiye kararı ile, üye devletlere, tutuklamanın zorunlu olmadığı, is-

-
- (31) Sözleşme metni için Bkz. NOMER, E. ve Ö. ESKİYURT : Avrupa Sözleşmeleri, İstanbul-1975, s.85 vd.
- (32) GÖLCÜKLÜ, Feyyaz ve Ş.GÖZÜBÜYÜK : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 2.B., Turhan Kitabevi, Ankara-1996, s.11-14. MADRA, Ömer : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Bireysel Başvuru Hakkı, AÜS-BF Yay., No:458, 1981, s.7-20.
- (33) ÜNAL, Şeref : a.g.e.,s.149.ÇAĞLAR, Bakır : Anayasa Bilimi, BFS Yay., İstanbul-1989, s.50. SOYSAL, Mümtaz : "Anayasaya Uygunluk Denetimi ve Uluslararası Sözleşmeler", Anayasa Yargısı, Ankara-1987, s.17.BATUM, Süheyl : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasal Sistemine Etkileri, Beta Yay., İstanbul-1993, s.41 vd. ÇAĞLAR, Bakır : "Parlamentolar ve Anayasa Mahkemeleri-Teori ve Pratikte Anayasa Yargısı'nın Sınırları Problemi", Anayasa Yargısı, Ankara-1987, s.168-187.YÜZBAŞIOĞLU, Necmi : Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku, İÜHF Yay., No:703, 38.
- (34) ÇELİK, Edip : "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulaması", İHİD, Sayı 1-3, 1988, s.47-56.

tisnai olduğu, tutuklamaya “cezaî” amaçla başvurulamayacağı, tutuklama sebebinin açıkça belirtilmesi, tutuklamanın uzun sürmemesi, süresinin belli olması gerektiğini bildirmiştir (35).

AIHS'nin amacı, iç hukukları tek biçime vardırmak değil, asgari ortak koruma çerçevesinde ulusal hukuk düzenleri arasında uyum sağlamaktır (36). Bu sebeple AIHK ve AIHM İçtihatları yargıçlarca bilinmeli ve somut olaylara uygulanmalıdır (37).

SONUÇ

Çağımızın en önemli özelliklerinden biri de “İnsan Hakları Çağı” olmasıdır. Bu dönem, insanın insan olma onuruna, yalnızca insan olması nedeniyle- başka hiçbir şart aranmaksızın-, vazgeçilmez, devredilmez, zamanaşımına uğramaz hak ve özgürlüklere sahip oluşunun kurumsallaştırıldığı bir dönemdir. İnsan hakları manzumesi, ulusaldan başlayıp **ulusalüstü (supranational)** 'ne ulaşan kazanımlar bütününden oluşmaktadır. İnsan haklarının korunması ve güvence altına alınması, bir zamanlar yalnızca devletlerin iç işi olarak görülürken, bunun yeterli bir güvence oluşturmayacağı sayısız deneyimlerle ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, insan haklarının korunması için uluslar arası yaptırım öngören, kurumsal mekanizmalar oluşturulmuştur.

Ülkemizin de taraf olduğu, zorunlu yargı yetkisini kabul ettiği AIHS, tarihsel gelişim itibariyle, getirdiği temel haklar listesi ve güvence mekanizması açısından en gelişmiş ve pratik yararlılığı en fazla olanıdır. Sözleşme çerçevesinde kurulan **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Court of Human Rights)**, somut olaylar sonucunda meydana gelen hak ihlalleri bağlamında değerlendirme yapmakta ve sonuçta iç hukukta yer alan bir kura-

(35) KUNTER, Nurullah : Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.B., İstanbul-1989., s.523.

(36) KABOĞLU, İbrahim Ö.: Özgürlükler Hukuku, 3.B., Afa Yay., İstanbul-1996, s.117.

(37) ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz : Anayasa Yargısı, Yetkin Yay., Ankara-1997, s.59.

ln, Sözleşmede yer alan norma ve giderek Sözleşmenin bütününden, temel felsefesinden çıkan anlama uyarlığını saptamaktadır.

Tarihsel gelişim süreci içerisinde hak ve özgürlüklerin korunması önce yürütme organının diğer bir deyişle siyasal iktidarın sınırlandırılması anlayışı ile başlamıştır. Bunun yeterli olmayacağı, yasaların hukukun genel ilkelerine, insan haklarına aykırı olması durumunda yasama organının da sınırlandırılması gerektiği anlayışı yerleşmiştir. Yargı ise temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olarak, yasa koyucuyu ve siyasal iktidarı bütün uygar ülkelerce kabul edilen insan haklarına uygun düzenlemeler yapması doğrultusunda hukuka uygunluk denetimi ile sınırlaya gelmiştir. Bireysel hakların en önemlilerinden biri olan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, bir kimsenin gereksiz yere özgürlüğünden yoksun bırakılmaması anlamında bireyi keyfiliklere karşı koruyarak huzur ve güven içinde yaşamasını sağlar. Her hak ve özgürlük gibi kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı da bir takım kayıtlama / sınırlamalara tabidir. Yine her sınırlama gibi bu hak ve özgürlüğe getirilen sınırlamanın da bir sınırı vardır.

Türk Hukuku açısından **tutuklama, gözaltına alma** gibi ceza yargılaması hukukunun koruma önlemleri, kişi özgürlüğü ve güvenliğine bir sınırlama getirdiklerinden, somut olay ve olgulara dayanılması gerekmektedir. İnsan haklarına saygılı bir biçimde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını amaçlayan ceza yargılaması, kolektif bir faaliyeti gerektirir. Yargılamada, iddia makamınca ileri sürülen tez, sanık tarafından antitezle karşılanacak ve hakim bunları değerlendirip senteze ulaşacaktır.

Tarihsel gelişimde de görüldüğü üzere, ulusal düzenlemelerden uluslar arası koruma mekanizmalarına doğru bir gelişme olmaktadır. Ancak aslolan, insan haklarına saygının iç hukukta gerçekleştirilmesidir. Yargı bu konuda ulusalüstü ilkelerle ulusal hukuk arasında köprü işlevi görmelidir. Bu nedenle özellikle uygulamacıların, ulusal üstü kurumlarca üretilen normatif ve içtihadî birikimlerle donatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKIN, İlhan : Kamu Hukuku, 6.B., Beta Yay., İstanbul-1993.
- AKIN, İlhan : Temel Hak ve Özgürlükler, İstanbul, 1971.
- BATUM, Süheyl : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasal Sistemine Etkileri, Beta Yay., İstanbul-1993 .
- ÇAĞLAR, Bakır : "Parlamentolar ve Anayasa Mahkemeleri-Teori ve Pratikte Anayasa Yargısı'nın Sınırları Problemi", Anayasa Yargısı, Ankara-1987, s.168-187.
- ÇAĞLAR, Bakır : Anayasa Bilimi, BFS Yay., İstanbul-1989.
- ÇELİK, Edip : "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulaması", İHİD, Sayı 1-3, 1988, s.47-56.
- DAHL, Robert (Çev. Levent KÖKER) : Demokrasi ve Eleştirileri, Yetkin Yay., Ankara-1996.
- DEMİRBAŞ, Timur : "Kişi Güvenliği", İÜHFM, C.XLIII, Sayı:1-4, 1977.
- GEMALMAZ, Mehmet Semih : Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Beta Yay., İstanbul-1997.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz : "Kişi Özgürlüğü ve Kişi Güvenliği", İnsan Hakları Kurallarının İç Hukukta Uygulanması, AÜSBF İHM Yay., Ankara-1992.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz ve Ş.GÖZÜBÜYÜK : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 2.B., Turhan Kitabevi, Ankara-1996.
- GÖZE, Ayferi : Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, 7.B., Beta Yay., İstanbul-1995.
- GÖZE, Ayferi : Liberal, Marxiste, Faşist ve Sosyal Devlet, 3. B., Beta Yay., İstanbul-1995.
- GÜNDÜZ, Aslan : Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar ile İlgili Temel Metinler, Beta Yay., İstanbul-1987.
- İLAL, Ersan : "Magna Carta", İÜHFM, C.XXXIV, Sayı 1-4, 1969, s.210-242.
- KABOĞLU, İbrahim Ö. : Özgürlükler Hukuku, 3.B., Afa Yay., İstanbul-1996.
- KAPANI, Münici : Kamu Hürriyetleri, 7.B., Yetkin Yay., Ankara-1993.
- KUBALI, Hüseyin Nail : Anayasa Hukuku – Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İÜHF Yay., No:312.
- KUNTER, Nurullah : Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.B., İstanbul-1989.

- MADRA, Ömer** : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Bireysel Başvuru Hakkı, AÜSBF Yay., No:458, 1981, s.7-20.
- MUMCU, Ahmet** : İnsan Hakları-Kamu Özgürlükleri, Savaş Yay., Ankara-1992.
- NOMER, E. ve Ö. ESKİYURT** : Avrupa Sözleşmeleri, İstanbul-1975.
- OKANDAN, Recai Galip** : "1215 Büyük Hürriyet Fermanı", İÜHFM, C.XXXI, Sayı 1-4, 1965.
- OKANDAN, Recai Galip** : Umumi Amme Hukuku, 8.B., İstanbul-1976.
- PAZARCI, Hüseyin** : Uluslararası Hukuk Dersleri-II., 4.B., Turhan Kitabevi, Ankara-1996.
- SELÇUK, Sami** : Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2.b.,1999.
- SOYSAL, Mümtaz** : "Anayasaya Uygunluk Denetimi ve Uluslararası Sözleşmeler", Anayasa Yargısı, Ankara-1987.
- TANILLI, Server** : Devlet ve Demokrasi, 3.B., Çağdaş Yay., İstanbul-1996.
- TANILLI, Server** : Anayasalar ve Siyasal Belgeler, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul-1976.
- ÜNAL, Şeref** : Temel Hak ve Özgürlükler ve İnsan Hakları Hukuku, Yetkin Yay., Ankara-1997.
- WISEMAN, H.V. (Çev. Münci Kapani)** : Magna Carta Efsanesi, AÜHF 40.yıl Armağanı, s.463-471.
- YÜZBAŞIOĞLU, Necmi** : Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku, İÜHF Yay., No:703.